

Duinwaterwinning

FRANS BEEKMAN

In de tweede helft van de negentiende eeuw wist men de epidemieën (zoals cholera) in de grote steden te stoppen door de aanvoer van schoon drinkwater uit de duinen. Deze nutsfunctie zorgde ook voor de bescherming van de Nederlandse duinen.

In Nederland was men op het platteland vanouds voor drinkwater aangewezen op regenwater en op waterputten. In de steden van Noord- en Zuid-Holland gebruikten de mensen noodgedwongen oppervlaktewater van slechte kwaliteit, wat tot ingewandsziekten leidde. De kustduinen boden een oplossing. Onder de duinen zit namelijk een zoetwaterbel van wel honderd meter diep en een paar kilometer breed. Amsterdam begon in 1853 met de aanvoer van duinwater. Evenwijdig aan de kust werden in de duinen bij Haarlem lange evenwijdig lopende ondiepe kanalen gegraven, waarin het zoete water opwelde. Men noemde dat een watervang of prise d'eau. Met een zandfilter werd het water gezuiverd.

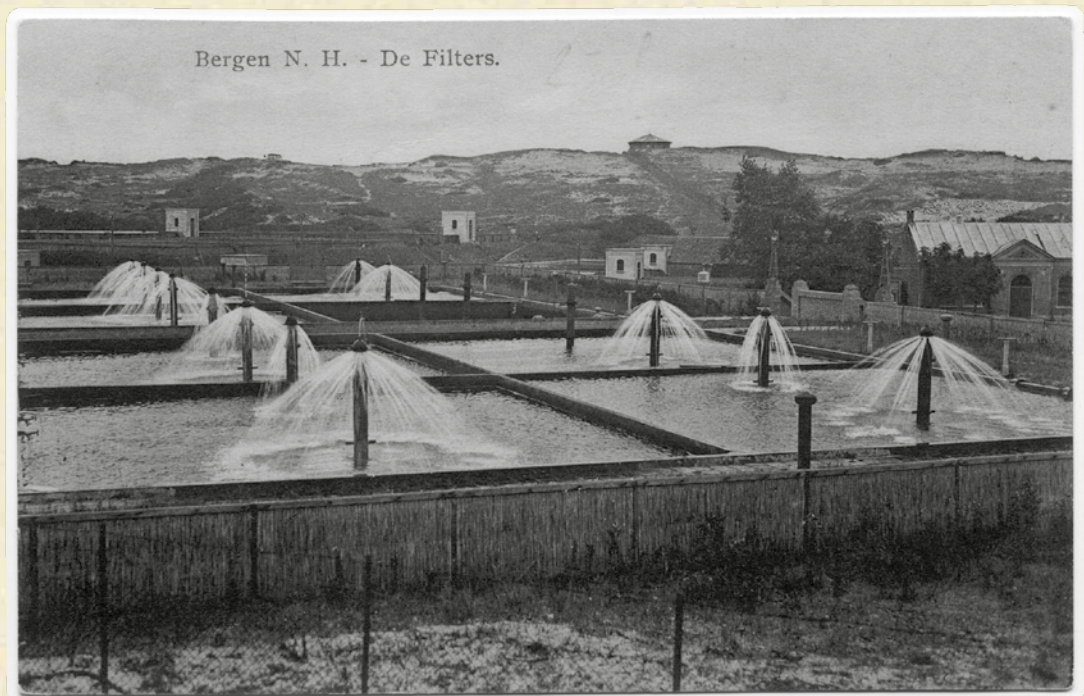
De grotere vraag na 1900 leidde tot verbreding en verdieping van die kanalen of sprongen. Ook maakten de drinkwaterbedrijven diepe drains in de oude kanalen. Deze verticale winputten gingen wel tot 30 à 50 meter onder NAP. Na 1920 manifesteerde zich steeds meer de verdroging van de duinvalleien en een achteruitgang van flora en fauna. Nog later volgde infiltratie aan de oppervlakte of in de diepe ondergrond van voorgezuiverd rivierwater uit de Lek en de Maas.

Waterwinning Bergen N.H.

De nadelen van de duinwaterwinning leidden in 1931 tot een bezorgde brochure 'Wateronttrekking aan het duingebied' van de Vereniging Natuurmonumenten. Ook in de duinen van Schoorl en Bergen oversteeg de winning het neerslagoverschot. Er dreigde verzilting van het duinwater en van het lage achterland, omdat de omvang van de zoetwaterbel verminderde. Op de prentbriefkaart zien we de waterfabriek van Bergen met diverse installaties in de zeer droge duinen. Aan het opgepompte water werd eerst actieve kool toegevoegd om de gronderige smaak te neutraliseren. Daarna werd het water belucht in de voorfilters. In het 'ruwe' water werden zo de achtergebleven ijzerdeeltjes aan de lucht gebonden en bleven in de grindbedden achter. Via de nafilting in bakken rivierzand kwam het duinwater in de reinwaterkelder. In die tijd was voor de druk in de waterleidingen een hoogreservoir op 50 meter nodig. Op de achtergrond staat op een hoog duin de watertoren van Bergen. Die toren was dus lager dan elders (en is gesloopt in 1947).

Dit was de laatste aflevering in de rubriek 'Ansicht', waarin ik vanaf 2009 in totaal 25 keer een begrip uit het duinlandschap besprak met behulp van een oude prentbriefkaart van een plaats aan de kust. Ik hoop dat de lezers de toelichtingen met evenveel plezier hebben gelezen, als ik ze heb geschreven.

DR. FRANS BEEKMAN IS OUD-LERAAR AARDRIJKSKUNDE

Waterwinning in de duinen bij Bergen (1930).
Uitgave L.H. Grootegoed,
Centrum - Bergen N.H.
Collectie F. Beekman.